

โรจาวา: สัญลักษณ์ความเป็นรัฐเชิงนามธรรมว่าด้วยการปกครองตนเอง
ของชาวเคิร์ดกับการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคตะวันออกกลาง
Rojava: An Abstract State Sign of Self-Government the Kurdish
People and Development of Democracy in the Middle East**

ยุทธศาสตร์ นนอแก้ว*

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
80 หมู่ที่ 9 ถ.พหลโยธิน ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

Yutthasart Norkaew

Faculty of Political Science and Public Administration,
Chiang Rai Rajabhat University,
80 Moo 9, Paholyothin Road, Bandoo, Muang District,
Chiang Rai Province, 57100
Email: yutthasart.nk@hotmail.com

Received: January 30, 2023

Revised: May 2, 2023

Accepted: May 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตยของกลุ่มคนไร้รัฐชาวเคิร์ดในภูมิภาคตะวันออกกลางที่เรียกดินแดนในครอบครองของตนว่า “โรจาวา” ซึ่งมีลักษณะเป็นการปกครองแบบ “อนาธิปไตย” ที่ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ความเป็นรัฐเชิงนามธรรม โดยมีความพยายามในการปลดแอกกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดออกจากกรอบการปกครองของเชื้อชาติอื่นๆ ด้วยการรวมตัวกันจัดตั้ง “สัญญาประชาคม” และร่วมลงประชามติขอแบ่งแยกดินแดนออกจากประเทศซีเรีย เพื่อจัดตั้งเป็น “เขตปกครองตนเอง” ที่มีความเป็นอิสระทางการปกครองผนวกกับการใช้ฐานคติเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยเข้ามาเป็นจุดหมายสำคัญ โดยเรียกรูปแบบการปกครองนี้ว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตย” มีโครงสร้างประกอบไปด้วย หน่วยการปกครองระดับล่างขนาดเล็กที่สุดในสังคม เรียกว่า “คอมมูน” และหน่วยการปกครองระดับบนที่เกิด

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

** บทความเรื่องนี้ พัฒนามาจากบทความชื่อเรื่อง “รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ)” ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ใน วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 9(2) หน้า 38-66 ผู้เขียนมุ่งปรับปรุงอธิบายความหมายของคำว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ใหม่อีกครั้งให้เกิดความถูกต้องชัดเจน

จากการรวมตัวกันของคอมมูนหลายแห่ง เพื่อจัดทำโครงการหรือกิจการสาธารณะร่วมกันอีก
หนึ่งชั้น เรียกว่า “แคนตัน” ทั้งนี้ “โรจาวา” ยังคงขาดหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของการเป็นรัฐ
ชาติ นั่นคือ “อำนาจอธิปไตย” แต่ก็ไม่ได้ถือเป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อการปกครองตนเอง เนื่อง
ด้วยรัฐธรรมนูญซีเรียมีเนื้อหาสาระที่เอื้อประโยชน์ต่อการปกครองตนเองอยู่แล้ว นอกจากนี้
บริบทแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับสภาวะสงครามกลางเมืองที่ยังคงคุกรุ่น ทำ
ให้ชาวเคิร์ดมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่เสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้
ผู้นำชาวเคิร์ดจึงได้สร้างวาทกรรมเรียกขานเชิงพื้นที่ขึ้นมา เพื่อหล่อหลอมความรู้สึกร่วมทาง
ชาติพันธุ์จนก่อให้เกิดสัญญาณของการรวมตัวกันที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงระหว่าง
กันเพิ่มมากยิ่งขึ้นอันนำไปสู่บูรณภาพทางการเมืองที่ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการ
ปกครองตนเองและการมุ่งเน้นอำนาจอธิปไตยระดับล่างเป็นสำคัญ ทำให้ดินแดนในฝันของชาว
เคิร์ดนาม “โรจาวา” มีนัยหมายถึง การปกครองตนเองด้วยอำนาจอธิปไตยระดับรากหญ้า
ภายในท้องถิ่นขนาดเล็กอย่างเป็นเอกภาพ

คำสำคัญ: โรจาวา, สหพันธ์ประชาธิปไตย, เขตปกครองตนเอง, ชาวเคิร์ด, ตะวันออกกลาง,
ประชาธิปไตยสุดโต่ง, การพัฒนาประชาธิปไตย

Abstract

This academic article focuses on the development of democracy in the Kurdish stateless territory of the Middle East. Calling themselves "Rojava" by considering about the abstract nature of the state in the form of "Anarchism," they are attempting to liberate their ethnic groups from the rule of other races by uniting together to form a "Social Contract" and have joined together in a referendum asking for the separation of territory from Syria to be established "Autonomous Region" where can act independently. By using the concept of democratic development as an important political landmark that calling this format "Democratic Federal," it consists of the smallest lower-level government in society, called the "Commune," and the upper-level government formed by the union of several communes in order to form another layer of joint projects or public affairs called "Canton," "Rojava" still lacks the key element of a nation-state, that is, "sovereignty," but this is not an obstacle to govern their own. Since the Syrian constitution favors Kurdish self-government, in addition the context is directly related to the ongoing civil war is still hot. It is inevitable that the Kurdish people will always depend on one another. For this reason, the Kurdish leaders have created a spatial discourse to forge ethnic feelings until it creates a symbol of integration that helps create more solidarity between each other, leading to the integrity of politics and governance that directly affects self-government capability and focuses on low-level sovereignty. As a result, the "Rojava" dream land implies self-government and sovereignty within a small, unified area, free of any outside commune in any all cases.

Keywords: Rojava, Democratic Federal, Autonomous Region, Kurdish, Middle East, Radical Democracy, Development of Democracy

1. บทนำ

“ชาวเคิร์ด” (Kurdish) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรกระจายตัวอาศัยอยู่ในดินแดนต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะพบในแถบบริเวณภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่กระนั้น ยังพบว่ามีประชากรบางส่วนโยกย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในบางบริเวณของภาคพื้นทวีปยุโรปและเอเชียอีกด้วย ซึ่งส่วนมากจะอาศัยอยู่ในประเทศซีเรีย อิรัก อิหร่าน ตุรกี อาร์เมเนีย จอร์เจีย คาซัคสถาน และเลบานอน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังปรากฏถึงชาวเคิร์ดอีกจำนวนหนึ่งที่ได้อพยพลี้ภัยหนีภัยจากสงครามไปอาศัยยังประเทศที่สามในทวีปต่างๆ ทั่วโลก เพื่อเอาชีวิตรอดจากสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อและยังไม่มีหนทางใดๆ ที่จะช่วยบรรเทาเบาบางภัยจากภาวะไฟสงครามให้มอดดับลงไปได้จวบจนถึงปัจจุบัน¹ ทั้งนี้ ใน ค.ศ. 2016 “สถาบันเคิร์ดแห่งปารีส” (Kurdish Institute of Paris) ได้ทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลการมีอยู่ของชาวเคิร์ดทั่วโลกพบว่า ประชากรโดยเฉลี่ยมีอยู่จำนวนราว 36.4-45.6 ล้านคน จึงถือได้ว่าเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยขนาดยักษ์ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดเหนือกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ ที่ปรากฏในโลก² แต่ทว่าด้วยประวัติศาสตร์ทางการเมืองได้ก่อให้เกิดปัญหาในการรวมตัวกันก่อตั้งเป็นรัฐชาติ อันมีสาเหตุมาจากชาติมหาอำนาจตะวันตกพยายามเข้ามาควบคุมดินแดนต่างๆ ภายหลังจากความพ่ายแพ้ของฝ่ายมหาอำนาจกลางในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1

กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1919 ปรากฏว่าได้มีการลงนามใน “สนธิสัญญาแวร์ซาย” (The Treaty of Versailles) นำไปสู่การล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมัน ซึ่งมันไม่ใช่การยุติสงครามเพื่อดินแดนแห่งนี้ แต่มันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาณาจักรใหม่แห่งความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง เนื่องจากสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) พยายามปกป้องดินแดนอียิปต์ ปาเลสไตน์ และบริเวณพื้นที่แถบอารยธรรมเมโสโปเตเมีย ในส่วนของประเทศฝรั่งเศสปรารถนาที่จะยึดครองดินแดนซีเรีย เลบานอน และบางส่วนของตุรกี สำหรับประเทศกรีซได้รับรางวัลจากชัยชนะในสงครามครั้งนี้ เป็นพื้นที่ดินแดนขนาดใหญ่ทางตะวันตกของตุรกี³ เห็นได้ชัดว่า “สนธิสัญญาแวร์ซาย” ทำให้พื้นที่ในครอบครองทั้งหมดของจักรวรรดิออตโตมันต้องถูกแบ่งแยกอย่างกระจัดกระจายด้วยการกำหนดพื้นที่ใหม่อันมีที่มาจากกรณีเส้นแบ่งเขตแดนของผู้ชนะสงคราม นั่นก็คือ “ฝ่ายสัมพันธมิตร” (Allies) โดยพวกเขาคำนึงถึงแต่เพียงความสามารถของผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองในการควบคุมดินแดนมากกว่าความสำคัญในเรื่องจิตวิญญาณทางเชื้อชาติ โดยเฉพาะการละเลยถึงการมีอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ภายในพื้นที่

¹ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, “รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา,” *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี* 9, ฉ.2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565): 43.

² Kurdish Institute of Paris, “*The Kurdish population*,” Fondation-Institut kurde de Paris, entry posted January 12, 2017, <https://www.institutkurde.org/en/info/the-kurdish-population-1232551004>, accessed December 27, 2022.

³ Sean McMeekin, *The Ottoman Endgame: War, Revolution, and the Making of the Modern Middle East, 1908-1923* (UK: Penguin Random House, 2015).

พิจารณาได้จากกรณีที่เกิดขึ้น ใน ค.ศ. 1920 แม้ว่าจะมีการร่าง “สนธิสัญญาเซแวร์” (Treaty of Sèvres) โดยเป็นการบังคับให้ชาติผู้พ่ายแพ้สงคราม “ฝ่ายมหาอำนาจกลาง” (Central Powers) ร่วมกันลงนามก่อตั้งประเทศใหม่ ที่ชื่อว่า “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) อันมีความหมายคือ “ดินแดนของชาวเคิร์ด” แต่ก็ได้ไม่มีการให้สัตยาบันหรือการยืนยันรับรองข้อตกลงระหว่างประเทศใดๆ ตามที่ระบุเอาไว้ตามข้อตกลงในสนธิสัญญานี้⁴

ทั้งนี้ การก่อตั้งรัฐชาติในภูมิภาคตะวันออกกลาง จึงขึ้นอยู่กับแนวทางการแบ่งสรรปันส่วนอำนาจเหนือดินแดนภายในจักรวรรดิออตโตมันที่ล่มสลายของประเทศผู้ชนะสงคราม อันได้แก่ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส กรีซ และอิตาลี โดยมีการต่อรองระหว่างกันอย่างลงตัว⁵ ถือเป็นหนึ่งในการประนีประนอมผลประโยชน์ทางการเมืองที่ละเอียดการใส่ใจต่อประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นถิ่น ทำให้ชาวเคิร์ดกลายเป็นชนชาติตกขอบที่ต้องอาศัยดินแดนของรัฐชาติอื่นอยู่อาศัย ทั้งที่พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่มีตัวตนครอบครองดินแดนในพื้นที่บริเวณแถบนั้นในทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน การขีดเส้นแบ่งแดนพื้นที่ต่างๆ โดยระบุการตั้งถิ่นฐานตามอำเภอใจภายหลังจากจบสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยการแบ่งแยกจักรวรรดิออตโตมัน ถือเป็น การวางรากฐานความขัดแย้งที่ถูกก่อตัวขึ้นมาและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในโลกอาหรับสมัยใหม่⁶ สอดคล้องกับทัศนะของ Fromkin ที่ระบุว่า ในช่วง ค.ศ. 1914-1922 สนธิสัญญาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติมหาอำนาจได้ก่อให้เกิดปัญหาในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมันเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของรัฐชาติที่ดำรงอยู่จากการขีดเส้นแบ่งแดนพร้อมกับการให้สัตยาบันสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ทว่าในท้ายที่สุดแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นก็ไม่ได้รับการสถาปนาดินแดนขึ้นมาตามสนธิสัญญาที่ระบุเอาไว้อันมีสาเหตุมาจากปัญหาทางการเมือง เห็นได้ชัดว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมันเกี่ยวข้องกับสัมพันธไมตรีโดยตรงกับอำนาจการตัดสินใจเหนือดินแดนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จริงไม่ใช่พื้นที่จำลองตามที่ชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามได้กำหนดเอาไว้ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการขอแบ่งแยกดินแดนของชาวเคิร์ดและใกล้เคียงกับชะตากรรมของชาวปาเลสไตน์ที่ต้องการอธิปไตยเหนือดินแดนอิสราเอลตั้งที่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังเรื่อยมาจวบจนถึงปัจจุบัน⁷

⁴ Alaa Elassar, “Who are the Kurds and why are they under attack?,” Cable News Network (CNN), entry posted October 10, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/10/09/world/kurds-in-syria-explainer-trnd/index.html>, accessed December 27, 2022.

⁵ Paul C. Helmreich, *From Paris to Sèvres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920* (OH: The Ohio State University Press, 1974), 320.

⁶ Eugene Rogan, *The Fall of the Ottomans: The Great War in the Middle East* (NY: Basic Books, 2015), 513.

⁷ David Fromkin, *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East* (NY: H. Holt, 1989).

ต่อมา ใน ค.ศ. 1923 “ขบวนการแห่งชาติตุรกี” (Kuva-Yi Milliye) ได้ลุกฮือขึ้นมาต่อสู้แย่งชิงดินแดนของตนกลับคืนมาด้วยการปะทะกับตัวแทนฝ่ายสัมพันธมิตร เนื่องจากความไม่พอใจในการแบ่งแยกดินแดนภายในจักรวรรดิออตโตมันตาม “สนธิสัญญาแวร์ซาย” ซึ่งมีการแบ่งแยกพื้นที่ออกมามากหลายส่วนเป็นจำนวนมากอย่างไม่เป็นธรรม จนกระทั่งมีการต่อรองให้ยกเลิก “สนธิสัญญาเซเวิร์” และมีการลงนามกันใหม่อีกครั้งผ่าน “สนธิสัญญาโลซาน” (Treaty of Lausanne) ภายใต้การตัดสินใจของ “สมัชชาใหญ่แห่งชาติ” ที่พัฒนามาจาก “ขบวนการแห่งชาติตุรกี” ก่อให้เกิดการจัดตั้ง “สาธารณรัฐตุรกี”⁸ โดยฝ่ายสัมพันธมิตรจำเป็นต้องให้สัตยาบันรับรองอธิปไตยความเป็นรัฐชาติของตุรกีในบริเวณพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน เพื่อลดความขัดแย้งและแลกเปลี่ยนข้อเสนอกับการที่ตุรกีต้องยอมสละการกล่าวอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนทั้งหมดของจักรวรรดิออตโตมันเดิมในอดีตก่อนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 อันได้แก่ ประเทศอิรัก ซีเรีย และพื้นที่อื่นๆ บางส่วนในอาณาบริเวณข้างเคียงให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้น จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวเคิร์ดไม่สามารถก่อตั้งประเทศ “เคอร์ดิสถาน” ได้ตราบจนถึงทุกวันนี้ เพราะไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ ทางการเมืองระหว่างประเทศได้อันเป็นผลพวงมาจากการการยอมรับชะตากรรมและยินยอมอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐชาติอื่นมาอย่างยาวนาน

ข้อสังเกตคือ “ขบวนการแห่งชาติตุรกี” ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่รวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องดินแดนของตนให้กลับคืนมา เพราะไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกดินแดนตามข้อตกลงใน “สนธิสัญญาเซเวิร์” จนกลายเป็นการผลักดันกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ภายในภูมิภาคตะวันออกกลางออกจากกรอบการสร้างรัฐชาติของตนขึ้นอย่างเป็นเอกภาพ ทำให้ชาวเคิร์ดไม่สามารถก่อตั้งประเทศ “เคอร์ดิสถาน” ด้วยการให้สัตยาบันจากนานาประเทศได้ จนกระทั่งทิศทางการเมืองได้แปรผันไปสู่การลงนามใน “สนธิสัญญาโลซาน” เพื่อให้การยืนยันรับรองสถาปนา “สาธารณรัฐตุรกี” ด้วยการให้สัตยาบันจากฝ่ายสัมพันธมิตรแทนสนธิสัญญาเดิม จึงถือเป็นการบอกล้างข้อตกลงใน “สนธิสัญญาเซเวิร์” ไปโดยปริยาย ปิดฉากความหวังของชาวเคิร์ดและนำไปสู่ปัญหาสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อแบ่งแยกดินแดนของชาวเคิร์ดจากรัฐชาติต่างๆ ที่เรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน⁹

อนึ่ง หากจะพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับการขีดเส้นแบ่งแดนทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ทราบเขตแดนของรัฐต่างๆ ที่มีความชัดเจนแม่นยำ หรือที่เรียกว่า “รัฐชาติสมัยใหม่” (Nation-State) จำเป็นต้องกลับไปพิจารณาถึงการร่วมกันลงนามใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” (Treaty of Westphalia) ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการแยกอำนาจของศาสนาออกจากการเมืองอย่างถาวร มีจุดมุ่งหมายให้ดินแดนต่างๆ กลายเป็น “รัฐฆราวาส” (Secular State)

⁸ ในปัจจุบัน “ตุรกี” ได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ตุรเคีย” หรือ “ตุร์เคีย” (Türkiye) มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565 ภายใต้การรับรองของ “องค์การสหประชาชาติ” (United Nations หรือ UN)

⁹ Harvard University, *Current History*, Volume 13 (New York: Times Co., 1921), 441-444.

ที่มี “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) เหนือดินแดนของตนโดยสมบูรณ์¹⁰ ต่อมา ใน ค.ศ. 1933 ชาติต่างๆ ได้ร่วมกันลงนามในเอกสารที่ชื่อว่า “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” (Montevideo Convention on Rights and Duties of the States) ที่มีกำหนดว่า รัฐชาติสมัยใหม่จะต้องเป็น “รัฐอธิปไตย” (State Sovereignty) ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปความเป็นรัฐก็จะไม่สมบูรณ์ตามแนวทางกฎหมายระหว่างประเทศ ถือเป็นที่ยอมรับสถานะของความเป็นรัฐระหว่างกันด้วยเงื่อนไขที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ข้อตกลงที่สำคัญมากที่สุด ก็คือ รัฐหนึ่งรัฐใดจะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอธิปไตยอื่นไม่ได้ทุกกรณี¹¹

ด้วยหลักการแห่งความเป็นรัฐชาติดังกล่าว เขตพื้นที่ที่ครอบครองของชาวเคิร์ดในภูมิภาคตะวันออกกลาง จึงยังไม่สอดคล้องกับลักษณะของความเป็นรัฐชาติที่ได้รับการยืนยันหรือยอมรับจากนานาชาติด้วยการให้สัตยาบัน เนื่องจากชาวเคิร์ดยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ดินแดนของรัฐอื่นๆ ตาม “สนธิสัญญาโลซาน” ทำให้ชาวเคิร์ดมีสถานะเป็นเพียงชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่ต้องคอยปกป้องตนเองอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการต่อสู้ในภูมิภาคตะวันออกกลางมาอย่างยาวนานได้เกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย ใน ค.ศ. 2017 โดยชาวเคิร์ดได้ร่วมกันลงประชามติประกาศขอแยกตัวออกมาจัดตั้งเขตปกครองตนเองของกลุ่มคนไร้รัฐในบริเวณทางภาคเหนือและตะวันออกในประเทศซีเรีย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวถูกเรียกว่า “โรจาวา” (Rojava) หรือ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” (Syrian Kurdistan) อันเป็นผลพวงสำคัญที่มาจากคลื่นของการปฏิวัติเหตุการณ์ ที่เรียกว่า “อาหรับสปริง” (Arab Spring) ในประเทศอียิปต์ โดยเป็นกระแสการต่อต้านรัฐบาลที่ลุกลามไปยังพื้นที่อื่นๆ ในโลกอาหรับและนำไปสู่การต่อต้านนายบัชซาร์ อัล-อัสซาด (Bashar al-Assad) ประธานาธิบดีของประเทศซีเรีย ณ ขณะนั้น แต่ทว่าแทนที่ระบอบเผด็จการจะยุติลงดังเช่นกรณีในประเทศอียิปต์และตูนีเซียกลับกลายเป็นว่าท้ายที่สุดได้เกิดการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มก่อการร้าย ที่เรียกตนเองว่า “กลุ่มรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย” (Islamic State of Iraq and Syria หรือ ISIS) ขึ้นมา โดยมีการสู้รบกันอย่างหนักหน่วงจนเกิดเป็นสุญญากาศทางการเมืองที่ไม่อาจจะควบคุมสถานการณ์ใดๆ ได้เลย พื้นที่ของประเทศซีเรียจึงถูกผลักดันเข้าสู่สมรภูมิสงครามกลางเมืองที่โหดร้าย¹² ทำให้ชาวเคิร์ดต้องผนึกสรรพกำลังด้วยการรวมตัวกันจับอาวุธขึ้นต่อสู้ปกป้องตนเอง โดยสามารถยึดเมืองโคบานะ (Kobane) เป็นฐานที่มั่นหลักและขยายพื้นที่ยึดครองออกไปยังบริเวณพื้นที่อื่นๆ เป็นจำนวนมากจนสามารถจัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเองได้ โดยมีการทดลองใช้การปกครองรูปแบบใหม่ที่มีความทะเยอทะยานสูงเป็นพิเศษใน

¹⁰ Ian Clark, *Legitimacy in international society* (UK: Oxford University Press, 2005), 49.

¹¹ ธิติ ไวกวี, “หลักอธิปไตยเหนือดินแดนที่ไม่สอดคล้องในยุคแอนโทรโปซีน,” *วารสาร CMU Journal of Law and Social Sciences* 12, ฉบับที่ 1 (มกราคม- มิถุนายน 2562): 7.

¹² B. Ali, *Eroding the State in Rojava* (Johns Hopkins University Press, 2016).

การพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดของ “อับดุลลาห์ โอคาลาน” (Abdullah Ocalan) ผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์และหัวหน้าพรรคแรงงานชาวเคิร์ด (Partiya Karkeren Kurdistan/Democratic Union Party หรือ PKK) ที่ถูกจับกุมตัวและคุมขังนับตั้งแต่ ค.ศ. 1999 เป็นต้นมา โดยถือเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองและมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวของชาวเคิร์ดเป็นอย่างมาก¹³

ทั้งนี้ ริยาจ ฮัมมูด ดาราร์ (Riad Hammoud Darar)¹⁴ ระบุว่า แนวคิดประชาธิปไตย ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญในเรื่อง “เอกภาพในความหลากหลาย” (Unity in Diversity) กล่าวคือ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และชาติพันธุ์ ถือเป็นความหลากหลายที่ไม่มีใครสามารถปฏิเสธการมีอยู่ของกันและกันในสังคมได้ เพราะฉะนั้น ทุกคนจึงต้องยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลาย มันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณสมบัติพื้นฐานของประชาธิปไตยอย่าง สันติ¹⁵ นอกจากนี้ เขายังได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้ง “สหพันธรัฐ” (Federalism) และส่งเสริมรูปแบบประชาธิปไตยด้วยการเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันการรวมตัวกันของชาวเคิร์ด ภายในพื้นที่ต่างๆ ทางตอนเหนือและตะวันออกของประเทศซีเรีย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ เมืองอาฟริน (Afrin) รัฐอาฟริน (Afrin), เมืองคามิชลี (Qamishli) รัฐจาซีรา (Jazira) และเมืองโคบานะ (Kobane) รัฐโคบานะ (Kobane)¹⁶

ข้อสังเกตสำคัญ ก็คือ เมืองจากรัฐทั้ง 3 ดังกล่าวในแต่ละแห่งจะมีศูนย์การปกครองขนาดใหญ่ ที่เรียกว่า “แคนตัน” (Canton) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของ “คอมมูน” (Commune) ต่างๆ นับร้อยนับพันแห่ง เพื่อดำเนินการจัดทำโครงการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขนาดใหญ่ที่ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการเองได้ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการบริหารของ “แคนตัน” ก็ไม่ได้มีอำนาจเหนือไปกว่าคณะกรรมการบริหารของ “คอมมูน” แต่อย่างใด¹⁷ หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่า อำนาจของ “แคนตัน” มีอิทธิพลน้อยกว่า “คอมมูน” อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ พื้นที่ครอบครองของชาวเคิร์ดในดินแดน “โรจาวา” ได้มีการทดลองใช้

¹³ Alex De Jong, “A Commune in Rojava?,” *New Politics; New York* 15 (Winter 4, 2016): 69.

¹⁴ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานร่วมของ “สภาประชาธิปไตยแห่งซีเรีย” (Syrian Democratic Council หรือ SDC) เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017

¹⁵ Sardar Mullah Darwish, “What federalism would mean for northern Syria,” *Al-Monitor.com*, entry posted March 27, 2017, <https://www.al-monitor.com/originals/2017/03/syria-kurdish-democratic-council-arab-leader-federal.html?amp>, accessed January 11, 2022.

¹⁶ ปรากฏอยู่ใน “กฎบัตรสัญญาประชาคม” (Charter of the Social Contract) หรือ “กฎของการปกครองตนเองในโรจาวา” (Self-Rule in Rojava) หลักการทั่วไป ข้อ 3 ระบุว่า ซีเรียเป็นรัฐอิสระที่มีการปกครองตามหลักการกระจายอำนาจและพหุนิยม โดยมีเขตปกครองตนเอง จำนวน 3 แห่ง เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนซีเรีย และยึดโยงกับข้อ 5 ระบุว่า เขตการปกครองในแต่ละแห่งจะมีศูนย์การปกครอง ที่เรียกว่า “แคนตัน” (Canton).

¹⁷ ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร, “บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบคณะกรรมการตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐประชาธิปไตย กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ),” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* 12, ฉ.2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 5.

รูปแบบการปกครองที่มีความแปลกใหม่และยังไม่เคยปรากฏ ณ แห่งหนใด ที่เรียกว่าการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Federal) ถือเป็นความก้าวหน้าของการพัฒนาประชาธิปไตยครั้งใหม่ในโลกใบนี้อีกด้วย

หากมีคำถามว่าดินแดน “โรจาวา” แห่งนี้ มีลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่หรือไม่ สามารถตอบคำถามในทางหลักการได้อย่างชัดเจนเลยว่า “ไม่ใช่รัฐชาติ” อย่างแน่นอน ด้วยความที่พื้นที่ดังกล่าวยังขาดอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน ทำให้องค์ประกอบของความ เป็นรัฐยังไม่มีความสมบูรณ์ แม้ว่าประชาชนภายในพื้นที่จะมีความเข้าใจว่าดินแดนของตนเองเป็นหนึ่งในรัฐอิสระก็ตาม แต่ทว่าจำเป็นต้องพิจารณาถึง “กฎบัตรสัญญาประชาคม” (Charter of the Social Contract) หรือ “กฎของการปกครองตนเองในโรจาวา” (Self-Rule in Rojava) หลักการทั่วไป ข้อ 3 ที่กำหนดว่า “เขตปกครองตนเองทางตอนเหนือและตะวันออก ทั้ง 3 แห่ง ยังเป็นส่วนหนึ่งของประเทศซีเรียตามหลักการกระจายอำนาจและพหุนิยม” แต่กระนั้น ผู้ปกครองภายในพื้นที่แห่งนี้ได้มีการเรียกขานดินแดนของตนเองแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น “สหพันธรัฐซีเรียเหนือ” (Federal Northern Syria) หรือ “เขตปกครองตนเองสมาพันธ์รัฐประชาธิปไตยทางตอนเหนือของซีเรีย” (Democratic Confederalist Autonomous Areas of Northern Syria)¹⁸ ต่อมา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2016 คณะผู้บริหารเขตปกครองตนเองภาคเหนือของประเทศซีเรีย จึงได้ร่วมกันพิจารณาชื่อเรียกพื้นที่ที่ครอบครองของตนเองอย่างเป็นทางการ โดยมีการประกาศใช้ชื่อว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตยโรจาวา” (Democratic Federation of Rojava) หรือ “ซีเรียเหนือ” (Northern Syria)¹⁹ จนกระทั่ง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2016 ก็มีการประกาศใช้ชื่อเรียกใหม่เพิ่มเติมว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตยแห่งซีเรียตอนเหนือ” (Democratic Federation of Northern Syria หรือ DFNS)²⁰ โดยได้มีการตัดคำว่า “โรจาวา” ออกไปจากชื่อเรียกเดิม²¹ เนื่องจากการประชุม “สภาประชาธิปไตยซีเรีย” (Syrian Democratic Council หรือ SDC) ที่มีสมาชิกจำนวน 151 คน ได้ร่วมกันลงมติแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยความปรารถนาที่จะจัดตั้งรัฐบาลกลางทำหน้าที่เป็นตัวแทนโอบรับการพัฒนาาระบบที่

¹⁸ Allsopp Harriet & Van Wilgenburg Wladimir, *The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity and Conflicts*, (UK: Bloomsbury Publishing, 2019), 89.

¹⁹ Matt Bradley, Ayla Albayrak & Dana Ballout, “Kurds Declare ‘Federal Region’ in Syria, Says Official,” Wall Street Journal, entry posted March 24, 2016, <https://www.wsj.com/articles/kurds-declare-federal-region-in-syria-says-official-1458216404>, accessed December 30, 2022.

²⁰ ANHA, “Final statement of Autonomous Administration of North, East Syria,” Hawar News Agency, entry posted September 7, 2018, <https://hawarnews.com/en/haber/final-statement-of-autonomous-administration-of-north-east-syria-h3608.html>, accessed December 30, 2022.

²¹ Tom Perry, “Syrian Kurds, allies set to approve new government blueprint,” Reuters, entry posted December 28, 2016, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-constitution-idUSKBN14H0X3?il=0>, accessed January 20, 2023.

กว้างขวางมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลมาจากพื้นที่ยึดครองของชาวเคิร์ดได้ขยายตัวออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังให้สิทธิทุกกลุ่มในพื้นที่ที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลท้องถิ่นของตนเองได้อย่างอิสระ²² จนกระทั่งต่อมา ในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 2018 “สภาประชาธิปไตยแห่งซีเรีย” ได้ประกาศใช้ชื่อเรียกใหม่อีกครั้ง สำหรับภูมิภาคในดินแดนซีเรียที่ขอแยกตัวปกครองตนเองอย่างเป็นทางการว่า “เขตปกครองตนเองซีเรียเหนือและตะวันออก” (Autonomous Administration of North and East Syria หรือ NES) เห็นได้ว่า ดินแดน “โรจาวา” ปรากฏถึงชื่อเรียกที่มีความหลากหลายตามมุมมองของแต่ละกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ถึงกระนั้น สิ่งที่ถูกกลุ่มมีแนวคิดตรงกัน ก็คือ การพัฒนาการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยในดินแดนไร้รัฐแห่งนี้ ถือเป็นความร่วมมือกันมุ่งปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดออกจากการถูกกดทับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการถูกดูหมิ่นเหยียดหยามทางชาติพันธุ์อย่างไม่เป็นธรรมจากชนชาติอื่นๆ ซึ่งถูกกำหนดโดยชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามภายหลังจากการล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมันที่นำไปสู่การที่ชาวเคิร์ดต้องแตกฉานซ่านเซ็นไปยังดินแดนต่างๆ จนยากที่จะหวนคืนกลับมา รวมตัวกันได้อย่างมั่นคง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่า หากไม่มีเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” และการรุกรานดินแดนของกลุ่มก่อการร้าย “ISIS” ชาวเคิร์ดก็ยังคงต้องอาศัยกันอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่สามารถกลับเข้ามารวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นเป็นปึกแผ่นดังที่ปรากฏในปัจจุบันได้อย่างแน่นอน แม้ว่าจะมีผู้นำการเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดน แต่ก็ยังคงไม่สามารถปลดปล่อยรัฐออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะก่อนหน้านี้แรงขับเคลื่อนทางการเมืองดังกล่าวอาจจะยังมีพลังอิทธิพลไม่มากเพียงพอต่อการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการได้

ดังนั้น “โรจาวา” จึงเป็นดินแดนของชาวเคิร์ดที่มุ่งเน้นการปกครองตนเองด้วยความพยายามที่ต้องการปลดแอกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนออกมาจากการถูกกดขี่ข่มเหงด้วยการกระทำที่ทารุณโหดร้ายจากชนชาติอื่นๆ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างดินแดนรัฐชาติแห่งใหม่ของตน ที่เรียกว่า “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) ตามสนธิสัญญาที่ไม่ได้มีการให้สัตยาบันจากชาติมหาอำนาจในพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกของประเทศซีเรีย แม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะไม่มีสถานะเป็นรัฐชาติโดยสมบูรณ์ก็ตาม แต่ก็เป็นความร่วมมือกันในเชิงพื้นที่ด้วยลักษณะของสัญญาความเป็นรัฐเชิงจิตวิญญาณที่ประสบความสำเร็จของชาวเคิร์ด และยังมีกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารที่ถูกขับเคลื่อนด้วยคณะกรรมการส่วนงานต่างๆ ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบทางการบริหารที่มีความน่าสนใจในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมากอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้เขียนขอเรียกดินแดนในผืนแห่งนี้ว่า “โรจาวา” หรือ “ซีเรียเหนือ” เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของชาวเคิร์ดที่ได้ร่วมกันก่อร่างสร้างดินแดนสถาปนาขึ้นมาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายและชีวิตเลือดเนื้อที่ได้สูญเสียไปจากภัยสงครามมากมาย

²² Tom Perry, “Syrian Kurds in six-month countdown to federalism,” Reuters, entry posted April 12, 2016, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-federalism-idUSKCN0X90M9>, accessed January 20, 2023.

เกินคณานับจนได้มาซึ่งเขตปกครองตนเองที่มีความเป็นอิสระ แม้ว่าจะไม่ใช่รัฐชาติโดยสมบูรณ์ก็ตาม

2. การบริหารส่วนงานระดับล่างรูปแบบคณะกรรมการ “คอมมูน” กับการบริหารงานกิจการสาธารณะระดับบนรูปแบบ “แคนตัน” ในดินแดนโรจาวา

“คอมมูน” (Commune) เป็นหน่วยการปกครองระดับล่างที่มีขนาดเล็กที่สุดในสังคมโรจาวา มุ่งเน้นรากฐานของการกระจายอำนาจให้กับชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งประชาชนภายในท้องถิ่นจะเข้ามารวมตัวกันเป็นหนึ่งชุมชน โดยชุมชนแต่ละแห่งจะมีลักษณะเป็นไปตามภูมิรัฐศาสตร์และมีความสอดคล้องกับการปกครองแบบ “อนาธิปไตย” ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับแหล่งที่อยู่อาศัยคล้ายคลึงกับลักษณะการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหมู่บ้านในประเทศไทย แต่จะใช้การบริหารงานในรูปแบบ “คณะกรรมการ” (Committee) โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วนงาน ซึ่งผู้ที่เข้ามาเป็นตัวแทนบริหารงานในแต่ละส่วนงานทุกตำแหน่งจะมีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงทั้งหมด ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาสาธารณะของท้องถิ่นในกรณีต่างๆ ด้วยการอภิปรายและตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยชุมชนจะมีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือนหรือทุกสองสัปดาห์ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันของชุมชนในแต่ละแห่ง ถึงกระนั้น ชุมชนบางแห่งอาจจะมีการประชุมกันถี่กว่าปกติหรือทุกวันก็ย่อมทำได้ ถ้าชุมชนนั้นๆ มีปัญหาภายในท้องถิ่นมากกว่าพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ คณะกรรมการคอมมูนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาของสังคมขึ้นมา สำหรับบังคับใช้ภายในชุมชน แต่ทว่าหากประชาชนไม่เห็นด้วยก็สามารถที่จะไม่ปฏิบัติตามและริบอำนาจคณะกรรมการกลับคืนมา เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เข้าไปทำหน้าที่ทดแทนชุดเดิมได้ ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนสามารถเลือกได้ว่า จะสมัครใจเข้าร่วมกับการปกครองของคอมมูนหรือไม่ก็ได้ หากปรากฏว่าบุคคลใดไม่ประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคอมมูนย่อมสามารถทำได้ โดยไม่มีความผิดหรือถูกบังคับขู่เข็ญใดๆ ทั้งสิ้น โดยบุคคลผู้นั้นก็จะกลายเป็นบุคคลอิสระที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของใครหรือระบบของรัฐใดนั่นเอง แต่คอมมูนก็ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลดังกล่าวทุกรูปแบบด้วยเช่นเดียวกัน เพราะพวกเขาเหล่านั้นไม่ใช่บุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของคอมมูนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานของคอมมูนจึงให้ความสำคัญกับประชาชนที่เข้าร่วมกับการปกครองของคอมมูนเป็นพิเศษ เนื่องจากทุกคนในคอมมูนคือส่วนหนึ่งของชุมชนที่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ ตลอดจนสามารถป้องกันตนเองจากภัยอันตรายที่อาจเข้ามาถล่มร้ายชุมชนของพวกเขา ซึ่งมีที่มาจากอิทธิพลภายนอกได้ดีที่สุด คอมมูนประกอบไปด้วย 6 ส่วนงาน ดังนี้²³

²³ ยุทธศาสตร์ น่อแก้ว, “รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา,” 51-54.

1) คณะกรรมการป้องกันตนเอง (Self-Defense Committee) บุคคลที่เข้าไปทำหน้าที่คณะกรรมการจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำให้การปฏิบัติการกิจต่างๆ จะต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นสำคัญ จุดเน้นของ “โรจาวา” จะเป็นเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศ ทำให้บุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ภายในกองกำลังป้องกันตนเอง จึงเป็นได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยกลุ่มกองกำลังชาย ถูกเรียกว่า “หน่วยพิทักษ์ประชาชน” (People’s Protection Units) ในส่วนของกลุ่มกองกำลังผู้หญิง ถูกเรียกว่า “หน่วยพิทักษ์สตรี” (Women’s Protection Units) ทุกคนมีที่มาจากการเป็นสมาชิกของคอมมูนและเข้ามารวมตัวกันเป็นกองกำลังผสมทำหน้าที่สลับหมุนเวียนกันไปจนครบทุกคน แต่ก็ยกเว้นการทำหน้าที่ดังกล่าวไว้สำหรับผู้ที่ไม่มีความพร้อมตามข้อกำหนดของคอมมูน กล่าวคือ คณะกรรมการจะเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้เข้ามาปฏิบัติการกิจสำคัญในการปกป้องดูแลประชาชนผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปทำหน้าที่ตามความเหมาะสมในแต่ละบริบทของสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป กองกำลังนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิบัติการกิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจรูปแบบปกติที่พบได้ทั่วไป ข้อสังเกตสำคัญคือ ภายหลังจากที่มีการจัดตั้งกองกำลังแล้ว พบว่า อัตราการก่ออาชญากรรมในชุมชนมีปริมาณลดลงและมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก เพราะผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ทุกคนต่างก็เป็นหนึ่งในสมาชิกของคอมมูนเดียวกัน อาจเป็นไปได้ว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นต่างคนต่างรู้จักซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี เปรียบเสมือนญาติพี่น้องที่มีการปฏิสัมพันธ์คอยอุ้มชูดูแลช่วยเหลือกันอยู่เสมอมา เพราะทุกคนต่างเกิดและเจริญเติบโตขึ้นมาด้วยกันภายในคอมมูน ทำให้ปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนั้นค่อนข้างเกิดขึ้นได้ยากมาก และที่สำคัญคณะกรรมการชุดนี้ยังได้มีการประชุมวางแผนปฏิบัติการภายในคอมมูนอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานจนกลายเป็นที่แน่ชัดว่าทุกคนในชุมชนจะได้รับความปลอดภัยสูงสุดอย่างแน่นอน

2) คณะกรรมการสุขภาพ (Health Committee) มุ่งเน้นการบริหารจัดการระบบสาธารณสุขของชุมชนด้วยการบูรณาการวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ผนวกเข้ากับวิถีการแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งเป็นแนวทางในการลดการพึ่งพิงผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์จากภายนอกคอมมูน เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์เป็นทรัพยากรบุคคลที่หาได้ยากยิ่งในสภาวะสงคราม โดยจะมีการส่งตัวแทนของคอมมูนทั้งผู้ชายและผู้หญิงที่มาจาก การเลือกตั้งไปเรียนรู้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ซึ่งภายหลังจากสำเร็จการฝึกอบรม บุคคลที่เป็นตัวแทนดังกล่าวก็จะต้องกลับมาอธิบายสิ่งที่ได้เรียนรู้คืนมาให้แก่คนในชุมชนได้รับทราบและสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฐมพยาบาลช่วยเหลือกันเองในเบื้องต้น โดยมีข้อกำหนดว่าไม่ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำความรู้ทางด้านสุขภาพมาสร้างผลประโยชน์ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์เป็นการเฉพาะตัว กล่าวคือ กรอบแนวคิดสำคัญของระบบสาธารณสุขใน “โรจาวา” จะเป็นการมุ่งเน้นเรื่องของช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันในลักษณะการรักษาพยาบาลแบบไปเปล่า (ฟรี) โดยไม่คิดมูลค่าใดๆ เป็นการตอบแทน แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาที่อาจจะต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายบ้างบางส่วนในราคาที่ถูกกลง รวมถึงอุปกรณ์ทางการแพทย์ส่วนใหญ่ก็มาจาก

การบริจาคนของชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายหลักของระบบสาธารณสุขใน “โรจาวา” ก็คือ การแก้ไขปัญหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างระบบสุขภาพกับอำนาจทางการเมืองให้เกิดความสมดุล การวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับระบบทางการแพทย์ทั้งแบบสมัยใหม่และการแพทย์พื้นบ้าน รวมถึงการคืนสิทธิ์ความเป็นเจ้าของระบบสุขภาพชุมชนให้กลับคืนมาสู่สังคมของคอมมูนนั้นๆ อย่างแท้จริง²⁴

3) คณะกรรมการสันติ (Peace Committee) มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยมีบทบาทหน้าที่ในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้นระหว่างคู่กรณีที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งด้วยวิธีการประนีประนอมอย่างสันติภายใต้ข้อตกลงและการยอมรับเงื่อนไขของทั้งสองฝ่ายของผู้กระทำความผิดที่ไม่รุนแรงมากจนเกินไปและมีความสมเหตุสมผลกับพฤติกรรมความผิดที่ได้ก่อขึ้นมา โดยที่ไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลให้เสียเวลา เนื่องจากมีความล่าช้าและขั้นตอนธรรมเนียมนิยมปฏิบัติค่อนข้างยืดเยื้อ ด้วยเหตุนี้ ทำให้การตกลงระหว่างกันผ่านคณะกรรมการสันติถือเป็นวิธีการในการลดข้อพิพาทที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ซึ่งเป็นการเจรจาพูดคุยกันเบื้องต้นก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาล โดยวิธีการคัดกรองจากชุมชนด้วยฉันทามติ ทำให้สำนวนคดีต่างๆ ที่จะเข้าสู่ชั้นศาลลดจำนวนลงเป็นอันมาก กระนั้นก็ตาม หากเกิดเหตุการณ์อาชญากรรมขั้นร้ายแรงหรือเลวร้ายมากเกินไปที่จะประนีประนอมกันได้ คดีความที่เกิดขึ้นดังกล่าวก็จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีการตัดสินลงโทษขั้นรุนแรงต่อไป แต่ก็ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้น้อยมากในชุมชน โดยบุคคลที่ทำหน้าที่พิพากษาตัดสินคดีความก็ต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่หลักสำคัญของอีกลักษณะหนึ่งของคณะกรรมการชุดนี้ก็คือ การจัดรูปแบบรัฐบาลท้องถิ่นใหม่ให้มีความเป็นสถาบันทางการเมืองและดำเนินการกำหนดทิศทางเชิงอุดมการณ์ในประเด็นการสร้าง “สังคมที่ดี” ภายในคอมมูนอย่างยั่งยืนอีกด้วย²⁵

4) คณะกรรมการเศรษฐกิจ (Economic Committee) มีที่มาจากเลือกตั้งเช่นเดียวกัน โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการอำนวยความสะดวกต่อกิจกรรมทางการค้า การขาย การลงทุน และระบบธุรกิจประเภทต่างๆ ที่เป็นกิจการส่วนรวมของคอมมูน โดยมีการดำเนินงานเชิงพาณิชย์ในรูปแบบ “สหกรณ์” (Co-Operative) กล่าวคือ “สหกรณ์” ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการผูกขาดสินค้าที่จะนำออกไปสู่ระบบตลาดทุน เพื่อนำไปขายยังพื้นที่อื่นๆ ภายนอกคอมมูน เพราะคณะกรรมการชุดนี้สามารถต่อรองผลประโยชน์ทางการค้าให้กับคนในชุมชนที่ร่วมกันผลิตสินค้าชนิดเดียวกันได้ มันจึงเป็นข้อดีประการหนึ่งที่สัมพันธ์โดยตรงกับผล

²⁴ Anna Davies, “Health after the Revolution: Rojava’s new approaches to health,” Kurdish Institute Brussels, <https://www.kurdishinstitute.be/en/health-after-the-revolution-rojavas-new-approaches-to-health/>, accessed January 21, 2023.

²⁵ Michael Knapp & Joost Jongerden, “Peace committees, platforms and the political ordering of society: Doing justice in the Federation of Northern and Eastern Syria (NES),” *Kurdish Studies* 8 (October 2, 2020): 297.

กำไรของสินค้าที่จะต้องนำมาแบ่งปันแจกจ่ายกันอย่างเท่าเทียมภายในคอมมูน ลักษณะระบบดังกล่าวจึงคล้ายคลึงกับบริษัทที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยที่ไม่มีความจำเป็นต้องประกอบธุรกิจการค้าส่วนตัวแข่งขันกันเองภายในชุมชน เนื่องจากอาจจะก่อให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่ทางการค้าและความขัดแย้งระหว่างกันเองของภาคเอกชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดไม่ขอเข้าร่วมกิจการกับสหกรณ์ของคอมมูนก็สามารถดำเนินธุรกิจส่วนตัวได้ และยังสามารถแข่งขันทางการค้ากับสหกรณ์ได้อย่างอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับผู้คนภายในพื้นที่แต่อย่างใด ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร²⁶ วิเคราะห์ลักษณะเศรษฐกิจของโรจาวา พบว่า มุ่งเน้นไปที่การดำเนินกิจการของคอมมูนในลักษณะการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างสถานะความเป็นเจ้าของร่วมกันคล้ายคลึงกับแนวคิดทางสังคมนิยม แต่ก็ยังให้สิทธิ์แก่กลุ่มภาคเอกชนของท้องถิ่นในการรวมตัวกันหรือปัจเจกบุคคลภายในชุมชนที่ปรารถนาจะดำเนินกิจการธุรกิจส่วนตัวของตนก็ย่อมทำได้ และสามารถเข้ามาต่อสู้แข่งขันในระบบตลาดได้โดยไม่ถูกรับควบคุมใดๆ จากคอมมูนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ระบบเศรษฐกิจชุมชนของโรจาวา จึงมีลักษณะลูกผสมระหว่างแนวคิดสังคมนิยมผนวกเข้ากับประชาธิปไตยได้อย่างลงตัว แต่ก็มีข้อจำกัดคือ คอมมูนจะไม่ให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกทางการค้าใดๆ แก่เจ้าของกิจการเอกชนในทุกกรณี เพราะถือว่าเป็นคู่แข่งทางการค้ากับคอมมูนโดยตรง นอกจากนี้ Jongerden²⁷ ได้ทำการวิเคราะห์หน่วยงานที่เป็นตัวกลางอำนวยความสะดวกในการซื้อขายสินค้าทางการเกษตรให้กับคอมมูน โดยระบุว่า องค์กรที่ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้า การแปรรูป การจัดจำหน่ายผ่านระบบตลาดในภูมิภาค “โรจาวา” เป็นการดำเนินการผ่านเครือข่ายสัมพันธ์ของคอมมูนต่างๆ ที่มีพื้นที่อยู่อาณาบริเวณโดยรอบ ถือเป็นการแสดงวิถีทางเลือกอิสระในการสั่งซื้อสินค้าด้วยการให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าทางการเกษตรที่หลากหลายในชุมชน ซึ่งตัวแทนที่ทำหน้าที่คณะกรรมการจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการพัฒนา จัดเก็บ และแปรรูปสินค้า เพื่อส่งออกผลผลิตเข้าสู่ระบบตลาดทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

5) คณะกรรมการการศึกษา (Education Committee) ครูทุกคนที่ทำหน้าที่ในการสอนมีที่มาจากคัดเลือกตั้งของคนในชุมชนทั้งหมด มุ่งเน้นระบบการศึกษาแบบใหม่ที่ได้รับการพัฒนารากฐานโดยตรงมาจากอุดมการณ์ประชาธิปไตย กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกทุกคนในคอมมูน จะร่วมกันออกแบบหลักสูตรการศึกษา เนื่องจากพื้นที่การปกครองของ “โรจาวา” นอกจากจะมีชาวเคิร์ดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ยังปรากฏถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีความหลากหลายประกอบกันภายในชุมชนอีกด้วย โรงเรียนจึงต้องจัดชั้นเรียนที่มีความหลากหลายตามความเชื่อทางศาสนา ภาษา และ

²⁶ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร, “บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบคณะกรรมการตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐประชาธิปไตย กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ),” 9.

²⁷ Joost Jongerden, “Autonomy as a third mode of ordering: Agriculture and the Kurdish movement in Rojava and North and East Syria,” *Journal of Agrarian Change* 22 (September 3, 2021): 592-607.

วัฒนธรรม โดยจะมีคาบเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกชั้นเรียนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อเป็นการกลมเกลียว หล่อหลอม และลดอคติของการเหมารวมทางเชื้อชาติที่อาจนำไปสู่ความเกลียดชังระหว่างกันในอนาคตลงได้ โดยครูผู้สอนจะเป็นเสมือนพี่เลี้ยงหรือผู้ที่คอยช่วยเหลือเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน โดยบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ หลักสูตรการศึกษาเกิดขึ้นมาจากการออกแบบและบูรณาการเนื้อหาในส่วนต่างๆ ร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้โดยภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกันก่อนให้เกิดบูรณาการของความรู้สู่การร่วมกันถึงความเป็นชาติเดียวกันที่ไม่ได้อิงอยู่กับความเป็นชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการคำนึงถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหลักภายใต้การสำนึกถึงจิตวิญญาณแห่ง “โรจาวา” ข้อสังเกตก็คือ คอมมูนแต่ละแห่งจะมีการจัดหลักสูตรการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นไปตามบริบทของพื้นที่นั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงหลักสูตรร่วมกันกับคอมมูนอื่นแต่อย่างใด นอกจากนี้ คอมมูนยังมี “สำนักวิชาการ” (Academy) ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนคล้ายคลึงกับระบบวิทยาลัย โดยมีการสอนความรู้เฉพาะทาง อาทิ สำนักวิชาการสอนสิ่งแวดลอม การป้องกันตนเอง และการบริการสุขภาพ เป็นต้น²⁸ Espinosa & Ronan²⁹ ได้วิจารณ์ระบบการศึกษาของ “โรจาวา” ในทางสร้างสรรค์ โดยระบุว่า การศึกษามีส่วนช่วยสร้างชุมชนทางการเมืองที่มีผลต่อความสำนึกในความเป็นชาติได้ แม้ว่าผู้คนจะมาจากหลากหลายแหล่งกำเนิดที่แตกต่างกันภายในภูมิภาคก็ตาม แต่เมื่อพวกเขาได้เข้ามารวมตัวกันแล้ว ก็ได้สร้างค่านิยมใหม่ภายใต้ฐานคติประชาธิปไตย โดยมุ่งต่อต้านระบอบชาตินิยมซีเรียที่ถูกผู้นำเผด็จการปกครองมาอย่างยาวนานและการขยายตัวของ “ทุนนิยมสมัยใหม่” (Modern Capitalism) ที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นอันนำไปสู่ความเดือดร้อนของประชาชนโดยรวมทุกหย่อมหญ้า

6) คณะกรรมการสตรี (Women's Committee) ใน ค.ศ. 2010 “อับดุลลาห์ โอคาลาน” (Abdullah Ocalan) หัวหน้าพรรคแรงงานเคอร์ดิสถาน (PKK) ประกาศอย่างแข็งกร้าวว่า “เสรีภาพของชาวเคิร์ดสามารถถูกมองได้ว่ามีความผูกพันกับเสรีภาพของผู้หญิงอย่างแยกกันไม่ออก”³⁰ กล่าวคือ สิทธิสตรีเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของการปลดปล่อยรัฐออกจากประเทศซีเรีย เพราะในภูมิภาคตะวันออกกลางผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดทับด้วยระบอบ “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) มาอย่างยาวนาน มันกลายเป็นสิ่งที่ตอกย้ำได้เป็นอย่างดีว่า สิทธิมนุษยชนชั้น

²⁸ ยูทศาสตร์ หน่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร, “บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบคณะกรรมการตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐซีเรีย ประเทศซีเรีย กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ),” 8.

²⁹ Elise Boyle Espinosa & Adam Ronan, “Rojava’s ‘war of education’: the role of education in building a revolutionary political community in North and East Syria,” *Third World Quarterly* (October, 2022): 1.

³⁰ Pinar Tank, “Kurdish Women in Rojava: From Resistance to Reconstruction,” *Die Welt des Islams* 57 (October 3, 2017): 404.

พื้นฐานของความเป็นหญิงได้ถูกกดขี่โดยเพศชายเสมอมา ด้วยเหตุนี้ การสร้างดินแดนแห่งใหม่ ในนาม “โรจาวา” จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อทำให้เกิด การผนึกสรรพกำลังของทั้งผู้ชายและผู้หญิงในการต่อสู้ปกป้องอธิปไตยของตนไม่ให้ใครเข้ามา ย่ำยีรังแกกันได้ง่ายๆ และยังคงสอดคล้องโดยตรงกับหลักการประชาธิปไตยอีกด้วย บุคคลที่จะเข้ามา เป็นคณะกรรมการจึงต้องมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด เพื่อทำหน้าที่ในการปกป้องสิทธิของ สตรีที่อาจถูกกระทำละเมิดจากบุคคลภายนอกหรือบุคคลภายในครอบครัว คอมมูนจะมีบ้านพัก ที่เรียกว่า “บ้านสตรี” ให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงได้เข้ามาพักพิงอาศัยได้ชั่วคราวอย่างไม่มี กำหนด เพื่อหลีกเลี่ยงภัยที่เกิดขึ้นมาจากความรุนแรงภายในครอบครัว นอกจากนี้ ระบบ คอมมูนยังได้ให้โอกาสผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการทั้ง 6 ส่วนงานอีก ด้วย เห็นได้ชัดว่า “โรจาวา” มีความพยายามสร้างมาตรฐานค่านิยมใหม่ทางการปกครองอย่าง เด่นชัดในเรื่องของสิทธิสตรี ทำให้เกิดกรณีศึกษาที่น่าสนใจมากมายเกี่ยวกับความเท่าเทียมกัน ทางเพศระหว่างหญิงและชายเกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

“แคนตัน” (Canton) เป็นหน่วยการปกครองขนาดใหญ่ขึ้นมาอีกระดับหนึ่งเหนือกว่า คอมมูนในเชิงโครงสร้างการบริหารนโยบายสาธารณะขนาดใหญ่ เป็นหน่วยงานระดับบนที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกับการปกครองส่วนภูมิภาครูปแบบจังหวัดในประเทศไทย ถ้ามองผิวเผิน ในทางทฤษฎีอาจพิจารณาได้ว่าแคนตันมีระดับสายการบังคับบัญชาเหนือกว่าคอมมูน แต่แท้ที่ จริงแล้วในทางปฏิบัติอิทธิพลของคอมมูนจะเหนือกว่าแคนตันโดยนัยสำคัญ เนื่องด้วย คณะกรรมการแคนตันมาจากการรวมตัวกันของตัวแทนที่ถูกเลือกมาจากคอมมูนในแต่ละแห่ง อีกครั้งหนึ่ง เพื่อเข้ามาทำหน้าที่อภิปรายปัญหาและนำเสนอข้อเรียกร้องของประชาชนอันจะ นำไปสู่การพิจารณาระหว่างคอมมูนต่างๆ ร่วมกัน ในประเด็นการจัดทำโครงการสาธารณะ ขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่อาณาบริเวณระหว่างคอมมูนต่างๆ ที่อยู่โดยรอบ กล่าวคือ ผู้แทน ของคอมมูนในแต่ละแห่งบริเวณใกล้เคียงกัน จะเข้ามานำเสนอโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในคอมมูนนั้นๆ โดยมีการอภิปรายปัญหาต่างๆ ของท้องถิ่นในแต่ละ แห่งที่กำลังเผชิญร่วมกันและจะเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของแคนตัน เพื่อจัดทำโครงการ สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเชิงบวกทางด้านประโยชน์สาธารณะต่อประชาชนส่วนใหญ่ภายในพื้นที่ อาทิ การสร้างถนนหลวงเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งระหว่างคอมมูนต่างๆ การวางโครงข่าย เส้นทางเดินรถไฟร่วมกัน การสร้างเขื่อนขนาดยักษ์และท่อส่งน้ำระยะไกลสำหรับใช้ในการ เกษตร การสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ในพื้นที่สำหรับใช้ร่วมกันเป็นวงกว้าง ตลอดจนการจัด สวัสดิการบางประการร่วมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการบริการสาธารณะของ ประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นต้น

สรุปได้ว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ในนาม “โรจาวา” มีโครงสร้างหน่วยการปกครอง ที่เล็กที่สุด เรียกว่า “คอมมูน” ใช้การบริหารงานในรูปแบบ “คณะกรรมการ” แบ่งออกเป็น 6 ส่วนงาน ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันตนเอง, คณะกรรมการสุขภาพ, คณะกรรมการสันติ, คณะกรรมการเศรษฐกิจ, คณะกรรมการการศึกษา และคณะกรรมการสตรี ทั้งนี้ คณะกรรมการ

ของคอมมูนทั้ง 6 ส่วนงาน มีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งหมด โดยมีการแบ่งสัดส่วน ออกเป็นทั้งผู้ชายและผู้หญิงในอัตราส่วนเท่าๆ กัน คอมมูนในแต่ละแห่งจะมีอำนาจอธิปไตย เป็นของตนเองไม่ต้องขึ้นตรงต่อใครเลย ถ้าหากมีปัญหาสาธารณะขนาดใหญ่ร่วมกันเกิดขึ้นมาก็ สามารถส่งตัวแทนของคอมมูนเข้าไปร่วมอภิปรายปัญหาที่พบเจอได้ในสภา “แคนตัน” ซึ่งเป็น หน่วยการปกครองขนาดใหญ่ขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง โดยเป็นการรวมตัวกันของคอมมูนที่มีปัญหา เกี่ยวกับการจัดทำสาธารณูปการและสาธารณูปโภคที่หลากหลาย เมื่อมีการตัดสินใจร่วมกันใน การจัดทำโครงการใดเกิดขึ้นแล้ว ก็จะมีการผนึกสรรพกำลังจากทรัพยากรต่างๆ ของคอมมูนใน แต่ละแห่งบูรณาการเข้ามาร่วมกัน เพื่อจัดทำโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ต่อไป

3. บทวิเคราะห์การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ในบริบทสัญญาความเป็นรัฐ เจริญนามธรรมภายใต้ฐานคติของการพัฒนาประชาธิปไตย

“สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Federal) เป็นรูปแบบการปกครองที่มีความ แปลกใหม่แตกต่างจากลักษณะการปกครองต่างๆ ดังที่ได้ปรากฏโดยทั่วไปในปัจจุบัน เนื่องด้วย โครงสร้างการบริหารใช้กระบวนการตัดสินใจตามวิถีทางของชุมชนเป็นหลักการสำคัญในการ ปกครองภายในพื้นที่ กล่าวคือ อำนาจสูงสุดของการปกครองอยู่ที่ประชาชน โดยมี คณะกรรมการเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่บริหารแทนประชาชนเพียงเท่านั้น ไม่ได้มีอภิสิทธิ์เหนือกว่า คนในชุมชนแต่อย่างใด สอดคล้องกับคำอธิบายของ Knapp & Jongerden³¹ ที่ระบุว่า “โรจาวา” เป็นดินแดนที่มีการจัดทำ “สัญญาประชาคม” (Social Contract) ของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการตระหนักถึงความเป็นปัจเจกบุคคลในฐานะพลเมืองภายใต้กระบวนการจำลอง “ประชาธิปไตยแบบสุดโต่ง” (Radical Democracy) ในดินแดนที่ขาดองค์ประกอบของรัฐโดย สมบูรณ์ภายใต้วิถีของชุมชน นับเช่นนี้น่าจะหมายถึง “ประชาธิปไตยทางตรง” (Direct Democracy) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่นมากกว่าการควบคุมดูแลจาก รัฐบาลส่วนกลาง ด้วยเหตุนี้ “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) จึงเป็นของประชาชนในท้องถิ่น อย่างแท้จริงไม่ใช่ของนักการเมืองในระดับชาติเหมือนกับการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย โดยทั่วไป ทั้งนี้ Üstündağ³² ได้ให้ข้อสังเกตว่า การสร้างประชาธิปไตยแบบสุดโต่งจำเป็นต้องมี การป้องกันไม่ให้ระบบทุนนิยม ความเป็นรัฐชาติ และระบอบปิตาธิปไตยสามารถเข้ามาโจมตี ประชาชนได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดการปลดปล่อยความเป็นรัฐออกจากพื้นที่นั้นได้อย่างเป็น รูปธรรม

³¹ Michael Knapp & Joost Jongerden, “Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava,” *Comparative Islamic Studies* 10, (1, 2016): 87-109.

³² Nazan Üstündağ, “Self-Defense as a Revolutionary Practice in Rojava, or How to Unmake the State,” *South Atlantic Quarterly* 115 (January 1, 2016): 197.

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว³³ ให้ทัศนะเห็นแย้งต่อแนวคิดของนักวิชาการทั้งสองดังกล่าว โดยได้วิพากษ์ว่า แม้การปกครองของ “โรจาวา” จะให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนในท้องถิ่นก็จริง แต่ก็ยังคงไม่ใช่รูปแบบ “ประชาธิปไตยสุดโต่ง” (Radical Democracy) ดังที่เข้าใจกันมา เพราะยังคงไม่ได้มีการมอบความเป็นอิสระให้แก่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนอย่างสมบูรณ์โดยไร้การควบคุม เนื่องด้วยยังคงมีการใช้รูปแบบ “ประชาธิปไตยทางตรง” (Direct Democracy) ที่มีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ในส่วนงานต่างๆ ไปยัง “เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสูงสุด” (Principal-Agent) ซึ่งอยู่ในตำแหน่งคณะกรรมการบริหารทั้ง 6 ส่วนงาน จึงถือเป็น “รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน” (Representative Democracy) ในระดับจุลภาคที่ยังจำเป็นต้องอาศัยตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนอยู่ดีไม่ใช่ลักษณะการปกครองรูปแบบ “มวลชน” หรือ “ฝูงชน” (Mob Rule) แต่อย่างไร แตกต่างจากกรณีของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศมาดากัสการ์ (Madagascar) ที่มีการปกครองในลักษณะ “อนาธิปไตย” เต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นสังคมที่มุ่งเน้นการแสวงหาข้อตกลงผ่านฉันทามติในสภาวะไร้รัฐอย่างเป็นทางการ จึงถือเป็นลักษณะของรูปแบบประชาธิปไตยสุดโต่งที่มีความเด่นชัดเหนือกว่าประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนในปัจจุบันทุกรูปแบบ เพราะเป็นลักษณะเด่นของสังคมมนุษย์ที่ย้อนกลับไปในยุคบุพกาลไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันดังเช่นกรณีของโรจาวา³⁴

นอกจากนี้ Leezenberg³⁵ ได้พยายามอธิบายว่า รูปแบบการปกครองของ “โรจาวา” เป็นผลผลิตที่มาจากสภาวะสงครามที่กำลังคุกรุ่น จึงต้องมุ่งเน้นการบริหารชุมชนอย่างเข้มงวด อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางด้านความปลอดภัยให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทหารภายใต้แนวคิด “ลัทธิเลนิน” (Leninism) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้กรอบแนวคิดระบอบประชาธิปไตยภายใต้การบริหารรูปแบบคณะกรรมการคอมมูน แต่ทว่าการปกครองคอมมูนในแต่ละแห่งก็ยังคงมีความเป็นเอกเทศเหนือกว่าคอมมูนอื่นๆ ทำให้คอมมูนที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายใน “โรจาวา” มีอิสระต่อกัน โดยที่ไม่ต้องกังวลใจถึงการเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในใดๆ จากคอมมูนภายนอกพื้นที่ในทุกรณ

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีทัศนะว่า ความมั่นคงภายในชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นประเด็นหลักของการปกครองในรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” จนอาจกล่าวได้ว่า แท้จริงแล้วนั้นบริบทแวดล้อมรอบข้างจากภัยสงครามและการถูกกดขี่ข่มเหงจากรัฐบาลซีเรียและกลุ่มก่อการร้าย “ISIS” ซึ่งชาวเคิร์ดกำลังเผชิญอยู่ได้นำไปสู่การปกป้องตนเองอย่างแข็งขันด้วยการรวมตัวกันและพยายามรวบรวมดินแดน เพื่อสร้างวาทกรรมพื้นที่ในลักษณะสัญลักษณ์ความเป็นรัฐเชิงนามธรรม

³³ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, “รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา,” 55.

³⁴ David Graeber, *Lost People: Magic and the Legacy of Slavery in Madagascar*, (Bloomington: Indiana University Press, 2007).

³⁵ Michiel Leezenberg, “The ambiguities of democratic autonomy: the Kurdish movement in Turkey and Rojava,” *Southeast European and Black Sea Studies* 16 (October 4, 2016): 685.

บนฐานคติของการพัฒนาประชาธิปไตยขึ้นมา ถือเป็นการสร้างแนวร่วมทางการเมืองจากเหล่าพันธมิตรชาวเคิร์ดทั้งหลาย โดยเรียกพื้นที่ในครอบครองของตนเองว่า “โรจาวา” ภายใต้กระบวนการสร้างความร่วมมือทางเชื้อชาติผ่านความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติและวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันตามแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ถือเป็นหนึ่งในการสร้างเอกภาพทางการเมืองที่คำนึงถึงพรรคพวกของตนเป็นสำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการปกครองแบบ “อนาธิปไตย” (Anarchism) ที่ผู้คนต่างสมัครใจเข้ามารวมกลุ่มกันโดยปราศจากการใส่ใจหรือตระหนักถึงองค์ประกอบของความเป็นรัฐชาติตามกรอบแนวทางสากล โดยที่ประชาชนทุกคนล้วนแล้วแต่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันและไม่มีกำหนดลำดับศักดิ์นาผ่านระบบโครงสร้างชนชั้นทางสังคมเข้ามากล่าวอ้างแสดงถึงอำนาจบารมีที่เหนือกว่าบุคคลอื่นในฐานะอภิสิทธิ์ชนของสังคมได้

อนึ่ง รูปแบบการพัฒนาประชาธิปไตยของชาวเคิร์ดในนาม “โรจาวา” กับสภาวะสูญญากาศทางการเมืองของกลุ่มคนไร้รัฐในดินแดนตะวันออกกลาง มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับการปลดปล่อยอาณานิคมด้วยวิธีการใหม่ของชาวเคิร์ดที่เปลี่ยนแปลงไปจากมุมมองเดิมของการปลดปล่อยตาม “สนธิสัญญาเซแวย์” (Treaty of Sèvres) ใน ค.ศ. 1920³⁶ กล่าวคือ ชาวเคิร์ดไม่ได้ยึดติดกับการก่อตั้งรัฐชาติหรือจัดตั้งประเทศใหม่ให้เป็นไปตามสนธิสัญญาเดิมที่ถูกบอกกล่าวไปก่อนหน้านี้ในนาม “เคอร์ดิสถาน” อีกต่อไป แต่ทว่าได้มีความพยายามหลีกเลี่ยงจากการเป็นรัฐชาติที่ต้องรอคอยอิทธิพลจากชาติมหาอำนาจในการสนับสนุนช่วยเหลือในเวทีนานาชาติมุ่งสู่การสร้างดินแดนไร้รัฐรูปแบบ “อนาธิปไตย” ที่เป็น “เขตปกครองตนเอง” ขึ้นมาทดแทน มันจึงกลายเป็นการแก้ไขปัญหาสมการรัฐชาติใหม่ของชาวเคิร์ดด้วยการอาศัยตัวแปร “การพัฒนาประชาธิปไตยระดับรากหญ้า” เข้ามาประกอบสูตรจนได้มาซึ่งคำตอบ ที่เรียกว่า “โรจาวา” ในท้ายที่สุด

การปฏิวัติที่เกิดขึ้นใน “โรจาวา” เป็นการนำเสนอทางเลือกการจัดโครงสร้างการบริหารองค์กรทางสังคมรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมทางเพศระหว่างชายและหญิงสอดประสานกลมกลืนเข้ากับระบบ “นิเวศวิทยาสังคม” (Social Ecology) เชิงพื้นที่ในทางภูมิรัฐศาสตร์ผนวกเข้ากับการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” เมื่อวิเคราะห์จะพบว่า เป็นหนึ่งในรูปแบบประชาธิปไตยแบบถอนรากถอนโคนที่มุ่งต่อต้านระบบทุนนิยม³⁷ แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับ “ประชาธิปไตยทางตรง” ที่มีตัวแทนคอยทำหน้าที่บริหารจัดการสังคมอยู่ โดยที่ไม่ได้เข้าสู่ “สังคมนานาชาติ” เต็มรูปแบบแต่อย่างใด กล่าวได้ว่า “โรจาวา” ปฏิเสธที่จะกำหนดโครงสร้างการบริหารจากบนลงล่าง แต่เลือกโครงสร้างแบบย้อนกลับคือการบริหารจาก

³⁶ Bülent Küçük & Ceren Özselçuk, “The Rojava Experience: Possibilities and Challenges of Building a Democratic Life,” *South Atlantic Quarterly* 115 (January 1, 2016): 184.

³⁷ Josh Platzky Miller, “Radical Democracy and Educational Experiments: Lessons for South Africa from Brazil and Rojava,” *South African Review of Sociology*, 52 (June 2, 2022): 131.

ล่างขึ้นบน ถือเป็นความพยายามในการสร้างสังคมทางเลือกรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม³⁸ อย่างไรก็ตาม การที่ชาวเคิร์ดสามารถสู้รบจนยึดดินแดนได้เป็นจำนวนมาก เพื่อก่อตั้งเขตปกครองตนเองในประเทศซีเรียจนเป็นผลสำเร็จนั้น ได้สร้างความไม่พอใจให้กับประเทศเพื่อนบ้านข้างเคียงหลายประเทศ โดยเฉพาะตุรเคียที่มีชาวเคิร์ดอาศัยอยู่ภายในประเทศเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ถ้าหากปรากฏว่าชาวเคิร์ดใน “โรจาวา” สามารถก่อตั้งดินแดนของตนเองได้สำเร็จ ก็เกรงว่าชาวเคิร์ดในประเทศอื่นๆ จะยึดถือเป็นแบบอย่างและลุกฮือขึ้นมาต่อต้านเรียกร้องเขตปกครองตนเองจนก่อให้เกิดความวุ่นวายได้³⁹

กล่าวโดยสรุป “โรจาวา” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ความเป็นรัฐเชิงนามธรรมในรูปแบบ “อนาธิปไตย” ที่อาศัยความรู้สึกร่วมกันทางเชื้อชาติของชาวเคิร์ด ซึ่งเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธ์ เพื่อสร้างอาณาบริเวณพื้นที่ในเขตครอบครองของตนเองขึ้นมาบนดินแดนไร้รัฐผ่านแนวคิด “สัญญาประชาคม” ที่มาจากจุดมุ่งหมายในการปลดแอกอำนาจรัฐออกจากการควบคุมของรัฐบาลซีเรียที่ได้กระทำทารุณกรรมโหดร้ายต่อชาวเคิร์ดในแต่ละพื้นที่เป็นวงกว้างอย่างไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ ชาวเคิร์ดได้มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันสำหรับการปกครองตนเองอย่างเข้มงวดในหน่วยงานระดับจุลภาค ที่เรียกว่า “คอมมูน” ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองขนาดเล็กที่สุด แต่มีอิทธิพลเป็นของตนเองมากที่สุดเหนือกว่าอิทธิพลของคอมมูนอื่นๆ ที่อยู่ภายนอกพื้นที่ กล่าวคือ คอมมูนในแต่ละแห่งจะถูกแบ่งแยกออกจากกันอย่างเป็นเอกเทศ โดยคอมมูนจากภายนอกพื้นที่จะไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงการบริหารกิจการภายในใดๆ ของคอมมูนได้เลยในทุกกรณี จึงถือเป็นหลักประกันอำนาจอธิปไตยของประชาชนในท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากที่สุดเหนือกว่าการปกครองในรูปแบบรัฐชาติสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารงานโครงสร้างเชิงนโยบายจากระดับบนลงล่างจนอาจนำไปสู่การละเลยการจัดทำบริการสาธารณะเชิงโครงสร้างพื้นฐานระดับล่างทั่วไปที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนแต่ละท้องถิ่นได้ในท้ายที่สุดดังที่พบเห็นในยุคปัจจุบัน

4. บทสรุป

ถ้าหากมีใครตั้งคำถามขึ้นมาว่า “โรจาวา” เป็นลักษณะของการปกครองประชาธิปไตยทางตรงแบบสุดโต่งในการขับเคลื่อนสังคมใช่หรือไม่ ในทัศนะของผู้เขียนตอบได้เลยว่า “ไม่ใช่” เนื่องจากโครงสร้างการบริหารงานภายในยังมีการใช้ “รูปแบบคณะกรรมการ” ที่จำเป็นต้องมีการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่บริหารแทนประชาชนในคอมมูนอยู่ดี มันจึงไม่ใช่กรณีที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยส่วนบุคคลในการบริหารงานได้เองตามสิทธิธรรมชาติ

³⁸ Anahita Hosseini, “The Spirit of the Spiritless Situation: The Significance of Rojava as an Alternative Model of Political Development in the Context of the Middle East,” *Journal of Socialist Theory* 44 (July 3, 2016): 253.

³⁹ Loqman Radpey, “Self-Determination and Use of Force in Rojava,” *Journal of Human Rights and Social Work* 6 (May, 2021): 327–336.

กล่าวคือ การบริหารงานภายในคอมมูนตามโครงสร้างทั้ง 6 ส่วนงาน ยังมีลักษณะเป็นรูปแบบ “ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน” (Representative Democracy) หรือ “ประชาธิปไตยทางอ้อม” (Indirect Democracy) อันมีสาเหตุมาจากในปัจจุบันประชากรพื้นที่ต่างๆ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา ทำให้การที่มีบุคคลเข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหาร ถือเป็นเรื่องปกติที่ทุกรูปแบบการปกครองต่างใช้แนวทางนี้กันแทบทั้งสิ้น ฉะนั้น การที่จะย้อนกลับไปใช้ประชาธิปไตยสุดโต่งในแบบอนาธิปไตยดังเช่นยุคสังคมนิยมพหุภาค จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมตามเงื่อนไขกาลเวลาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม “โรจาวา” ได้พยายามทำลายกรอบแนวคิดของการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแบบเดิมๆ ทิ้งไป ก่อเกิดกรอบแนวคิดใหม่ที่เป็นทางเลือกสำคัญของการจัดตั้งองค์กรสมัยใหม่ขึ้นมา อันประกอบไปด้วย 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ การสร้างความเท่าเทียมของ “สิทธิสตรี” ความกลมกลืนทาง “นิเวศวิทยาสังคม” และการปกครอง “ประชาธิปไตยทางตรง” รูปแบบสหพันธ์ประชาธิปไตย จึงถือเป็นความก้าวหน้าในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เพราะเป็นการปกครองลักษณะกระจายศูนย์กลางอำนาจไปอยู่ที่หน่วยบริหารของชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก นั้นหมายถึง “อำนาจอธิปไตย” ย่อมเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งปราศจากการแทรกแซงใดๆ ที่มาจากอิทธิพลภายนอกคอมมูนในทุกกรณี กล่าวคือ อำนาจการปกครองภายในของคอมมูนอื่นๆ ไม่ใช่สาระสำคัญที่จะต้องให้ความสนใจไปมากกว่าเจตนารมณ์อันแท้จริงของประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในคอมมูนของตน ทำให้ไม่มีความจำเป็นต้องมีโครงสร้างส่วนบนที่คอยควบคุม กำกับดูแล หรือการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังท้องถิ่นอีกต่อไป

ด้วยเหตุนี้ การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” จึงเปรียบเสมือนประเทศนับร้อยนับพันแห่งมารวมตัวกันด้วยสำนึกแห่งความเป็นชาติร่วมกันของชาวเคิร์ดในนาม “โรจาวา” แม้ว่า “เขตปกครองตนเอง” ที่ครอบครองอยู่จะไม่ใช่ “รัฐชาติ” เนื่องจากขาดองค์ประกอบทางด้าน “อำนาจอธิปไตย” ด้วยเหตุที่ไม่มีรัฐชาติใดให้สัตยาบันถึงการมีอยู่ของประเทศ “เคอร์ดิสถาน” แต่อย่างไรเสียก็ไม่ใช่อุปสรรคของการรวมตัวกันของชาวเคิร์ดอย่างแน่นอน เพราะการมีอยู่ของ “โรจาวา” ก็เปรียบได้กับสัญลักษณ์ความเป็นรัฐเชิงนามธรรมที่ทั่วโลกต่างให้การยอมรับถึงการต่อสู้เชิงจิตวิญญาณของชาวเคิร์ดในการปลดปล่อยรัฐออกมาจากรัฐบาลซีเรียท่ามกลางไฟสงครามที่คงยังไม่มอดดับในสมรภูมิมิภูมิภาคตะวันออกกลาง

บรรณานุกรม

- ฉิติ ไวกวี. “หลักอธิปไตยเหนือดินแดนที่ไม่สอดคล้องในยุคแอนโทรโปซีน.” *วารสาร CMU Journal of Law and Social Sciences* 12, ฉ.1 (มกราคม-มิถุนายน 2562): 1-21.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. “รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา.” *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี* 9, ฉ.2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565): 38-66.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร. “บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบคณะกรรมการตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐประชาธิปไตย กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ).” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* 12, ฉ.2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 1-11.
- Ali, B. *Eroding the State in Rojava*. Johns Hopkins University Press, 2016.
- ANHA. “Final statement of Autonomous Administration of North, East Syria.” Hawar News Agency. Entry posted September 7, 2018. <https://hawarnews.com/en/haber/final-statement-of-autonomous-administration-of-north-east-syria-h3608.html>. accessed December 30, 2022.
- Bradley, Matt., Albayrak, Ayla. & Ballout, Dana. “Kurds Declare 'Federal Region' in Syria, Says Official.” Wall Street Journal. Entry posted March 24, 2016. <https://www.wsj.com/articles/kurds-declare-federal-region-in-syria-says-official-1458216404>. accessed December 30, 2022.
- Clark, Ian. *Legitimacy in international society*. UK: Oxford University Press, 2005.
- Darwish, Sardar Mullah. “What federalism would mean for northern Syria.” Al-Monitor. Entry posted March 27, 2017. <https://www.al-monitor.com/originals/2017/03/syria-kurdish-democratic-council-arab-leader-federal.html?amp>. accessed January 11, 2022.
- Davies, Anna “Health after the Revolution: Rojava’s new approaches to health.” Kurdish Institute Brussels. <https://www.kurdishinstitute.be/en/health-after-the-revolution-rojavas-new-approaches-to-health/>. accessed January 21, 2023.
- De Jong, Alex. “A Commune in Rojava?.” *New Politics; New York* 15 (Winter 4, 2016): 69-76.
- Elassar, Alaa “Who are the Kurds and why are they under attack?.” Cable News Network (CNN). Entry posted October 10, 2019.

<https://edition.cnn.com/2019/10/09/world/kurds-in-syria-explainer-trnd/index.html>. accessed December 27, 2022.

- Espinosa, Elise Boyle & Ronan, Adam. "Rojava's 'war of education': the role of education in building a revolutionary political community in North and East Syria." *Third World Quarterly* (October, 2022): 1-19.
- Fromkin, David. *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*. New York: H. Holt, 1989.
- Graeber, David. *Lost People: Magic and the Legacy of Slavery in Madagascar*. Bloomington: Indiana University Press, 2007.
- Harriet, Allsopp & Wladimir, Van Wilgenburg. *The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity and Conflicts*. UK: Bloomsbury Publishing, 2019.
- Harvard University. *Current History, Volume 13*. New York: Times Co., 1921.
- Helmreich, Paul C. *From Paris to Sévres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919–1920*. OH: The Ohio State University Press, 1974.
- Hosseini, Anahita. "The Spirit of the Spiritless Situation: The Significance of Rojava as an Alternative Model of Political Development in the Context of the Middle East." *Journal of Socialist Theory* 44 (July 3, 2016): 253-265.
- Jongerden, Joost. "Autonomy as a third mode of ordering: Agriculture and the Kurdish movement in Rojava and North and East Syria." *Journal of Agrarian Change* 22 (September 3, 2021): 592-607.
- Knapp, Michael & Jongerden, Joost. "Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava." *Comparative Islamic Studies* 10 (1, 2016): 87-109.
- Knapp, Michael & Jongerden, Joost. "Peace committees, platforms and the political ordering of society: Doing justice in the Federation of Northern and Eastern Syria (NES)." *Kurdish Studies* 8 (October 2, 2020): 297-312.
- Küçük, Bülent & Özselçuk, Ceren. "The Rojava Experience: Possibilities and Challenges of Building a Democratic Life." *South Atlantic Quarterly* 115 (January 1, 2016): 184-196.
- Kurdish Institute of Paris. "*The Kurdish population*." Fondation-Institut kurde de Paris. Entry posted January 12, 2017.
<https://www.institutkurde.org/en/info/the-kurdish-population-1232551004>. accessed December 27, 2022.

- Leezenberg, Michiel. "The ambiguities of democratic autonomy: the Kurdish movement in Turkey and Rojava." *Southeast European and Black Sea Studies* 16 (October 4, 2016): 671-690.
- McMeekin, Sean. *The Ottoman Endgame: War, Revolution, and the Making of the Modern Middle East, 1908-1923*. UK: Penguin Random House, 2015.
- Miller, Josh Platzky. "Radical Democracy and Educational Experiments: Lessons for South Africa from Brazil and Rojava." *South African Review of Sociology*, 52 (June 2, 2022): 131-151.
- Perry, Tom "Syrian Kurds, allies set to approve new government blueprint." Reuters. Entry posted December 28, 2016.
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-constitution-idUSKBN14H0X3?il=0>. accessed January 20, 2023.
- Perry, Tom "Syrian Kurds in six-month countdown to federalism," Reuters. Entry posted April 12, 2016. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-federalism-idUSKCN0X90M9>. access January 20, 2023.
- Radpey, Loqman. "Self-Determination and Use of Force in Rojava." *Journal of Human Rights and Social Work* 6 (May, 2021): 327–336.
- Rogan, Eugene. *The Fall of the Ottomans: The Great War in the Middle East*. NY: Basic Books, 2015.
- Tank, Pinar. "Kurdish Women in Rojava: From Resistance to Reconstruction." *Die Welt des Islams* 57 (October 3, 2017): 404-428.
- Üstündağ, Nazan. "Self-Defense as a Revolutionary Practice in Rojava, or How to Unmake the State." *South Atlantic Quarterly* 115 (January 1, 2016): 197-210.